

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Кафедра загальної екології, радіобіології та безпеки життєдіяльності

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Дека́н факультету захисту рослин,
біотехнологій та екології
Юлія КОЛОМІСЦЬ
_____ 2023 р.

“СХВАЛЕНО”

на засіданні кафедри загальної екології, радіобіології
та безпеки життєдіяльності

Протокол № 9 від “19” квітня 2023 р.

Завідувач кафедри
Алла КЛЕПКО

“РОЗГЛЯНУТО”

Гарант ОПП «Біотехнології та біоінженерія»
д.с-г.н., проф.
Оксана КЛЯЧЕНКО

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

БЕЗПЕКА ПРАЦІ ТА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

(шифр і назва навчальної дисципліни)

Спеціальність: 162 «Біотехнології та біоінженерія»

Освітній ступінь: «Бакалавр»

Освітня програма: «Біотехнології та біоінженерія»

Факультет: захисту рослин, біотехнологій та екології

Розробники: доцент, кандидат сільськогосподарських наук, старший науковий співробітник, Бондарь В.І., старший викладач, кандидат сільськогосподарських наук Сальнікова А.В.

Київ – 2023 р.

Опис навчальної дисципліни
«Безпека праці та життєдіяльності»

Галузь знань, спеціальність, освітня програма		
Освітній ступінь	Бакалавр	
Спеціальність	162 Біотехнології та біоінженерія	
Освітня програма	Біотехнології та біоінженерія	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Обов'язкові компоненти ОПП за рішенням вченої ради університету	
Загальна кількість годин	120	
Кількість кредитів ECTS	4	
Кількість змістовних модулів	2	
Курсовий проект (за наявності)	відсутній	
Форма контролю	екзамен	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	Денна	Заочна
Рік підготовки	3	2
Семестр	5	3
Лекційні заняття	30 год.	2 год.
Практичні, семінарські заняття	30 год	
Лабораторні заняття		
Самостійна робота	60 год.	118 год.
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми навчання	2	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою вивчення навчальної дисципліни «Безпека праці та життєдіяльності» є теоретико-практична підготовка спеціалістів спроможних на основі отриманих знань та навичок забезпечити власне тривале повноцінне життя в суспільстві, що динамічно змінюється, та розпізнавати і проводити в життя заходи по забезпеченню безпеки життєдіяльності серед підлеглого виробничого персоналу в повсякденних умовах життя та за умов надзвичайних ситуацій. безпеку.

Завдання курсу передбачає опанування знаннями, вміннями та навичками вирішувати професійні завдання з обов'язковим урахуванням галузевих вимог щодо забезпечення безпеки персоналу та захисту населення в небезпечних та надзвичайних ситуаціях і формування мотивації щодо посилення особистої відповідальності за забезпечення гарантованого рівня безпеки функціонування об'єктів галузі, матеріальних та культурних цінностей в межах науково-обґрунтованих критеріїв прийнятного ризику.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- ✓ структуру життєдіяльності, взаємозв'язок умов життєдіяльності та оточуючого середовища, проблеми життєдіяльності та шляхи їх вирішення;
- ✓ загальні визначення “безпеки”, фактори, що їх обумовлюють, зокрема спосіб життя, умови життя, фактори довкілля та виробничого середовища;
- ✓ ризики виникнення аварій, катастроф, небезпечних ситуацій у побуті, виробництві, медицині, економіці, міжлюдських та міждержавних відносин;
- ✓ правові та законодавчі документи з безпеки життєдіяльності (державні та міжнародні);
- ✓ концепцію допустимого ризику;
- ✓ джерела техногенної, природної, екологічної, біологічної та соціальної небезпек;
- ✓ засоби та методи забезпечення безпеки життєдіяльності;
- ✓ класифікацію надзвичайних ситуацій та причини їх виникнення, характеристику вражаючих факторів;
- ✓ складові захисту людини на індивідуальному та колективному(державному) рівнях;
- ✓ засоби та заходи першої до лікарської допомоги собі та постраждалим;
- ✓ структуру та завдання національної системи забезпечення безпеки;
- ✓ зміст нормативно-правових документів з проблеми безпеки життєдіяльності населення України.

вміти:

- ✓ розпізнавати за різними ознаками явну та потенційну небезпеку;
- ✓ оцінювати дію небезпечних факторів оточуючого середовища;
- ✓ враховувати різні за походженням джерела небезпеки при проведенні заходів по забезпеченню безпеки життєдіяльності;
- ✓ оцінювати наслідки надзвичайних ситуацій, робити висновки та розробляти пропозиції направлені на забезпечення безпеки життєдіяльності;
- ✓ прогнозувати наслідки небезпечних ситуацій, аварій;
- ✓ проводити просвітницьку діяльність з населенням з питань безпеки життєдіяльності;
- ✓ надавати першу до лікарську допомогу потерпілому;
- ✓ використовувати засоби індивідуального захисту, сховища, протирадіаційні укриття для забезпечення безпеки людей в умовах надзвичайних ситуацій;
- ✓ планувати заходи з безпеки життєдіяльності використовувати нормативно-правові документи з безпеки як за умов повсякдення так і за умов надзвичайних ситуацій.

Інтегральна компетентність:

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми, що характеризуються комплексністю та невизначеністю у біотехнології та біоінженерії, або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів біотехнології та біоінженерії.

Загальні компетенції (ЗК):

ЗК5. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями

ЗК6. Навички здійснення безпечної діяльності

ЗК9. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК):

Не передбачено ОПП

Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН 22. Вміти враховувати соціальні, екологічні, етичні, економічні аспекти, вимоги охорони праці, виробничої санітарії і пожежної безпеки під час формування технічних рішень. Вміти використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ПРН 23. Вміти використовувати у виробничій і соціальній діяльності фундаментальні поняття і категорії державотворення для обґрунтування власних світоглядних позицій та політичних переконань з урахуванням процесів соціально-політичної історії України, правових засад та етичних норм.

3. Програма та структура навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Принципи забезпечення життєдіяльності

Тема 1. Категорійно-понятійний апарат з безпеки життєдіяльності, таксономія небезпек. Ризик як кількісна оцінка небезпек

Об'єкт та предмет безпеки життєдіяльності (БЖД). Основні завдання нарі про безпеку людини, історія її розвитку. Концепція БЖД. Життєдіяльність як фізіологічно-структурне поняття, її суть, взаємозв'язки та взаємозалежності. Багатогранність діяльності людини, її структура та характерні ознаки. Взаємозв'язок життєдіяльності з навколишнім середовищем в системі "людина — середовище — діяльність". Принципи забезпечення життєдіяльності. Основні поняття та визначення БЖД. Теоретичні положення БЖД, їх філософська основа. Сучасні проблеми життєдіяльності.

Тема 2. Природні загрози та характер їхніх проявів і дії на людей, тварин, рослин, об'єкти економіки

Небезпека в будь-якій сфері діяльності має кількісну характеристику та залежність від багатьох чинників, які постійно змінюються в часі. Одним з найбільш характерних проявів небезпеки є ризик. Ризик дії чи ризик без дії в тій чи іншій формі є наявним в 90% причин аварій травм на виробництві. Поняття про ризик. Види ризиків. Характеристики ризиків. Методи визначення ризиків.

Тема 3. Техногенні небезпеки та їхні наслідки

Надзвичайні ситуації. Загальні визначення надзвичайних ситуацій, аварій, катастроф. Класифікація надзвичайних ситуацій. Природні, техногенні, соціально-політичні, комбіновані надзвичайні ситуації. Аварії та катастрофи. Екологічні наслідки надзвичайних ситуацій.

Тема 4. Соціально-політичні небезпеки, їхні види та характеристики. Соціальні та психологічні фактори ризику. Поведінкові реакції населення у НС.

Соціальні надзвичайні ситуації, причини їх виникнення та наслідки. Конфлікти. Соціально-політичні конфлікти. Терористичні акти. Війни та революції в історії людства. Соціальні небезпеки та їх роль у формуванні здоров'я. Групи ризику та девіантної поведінки.

Змістовий модуль II Організаційно-функціональна структура та методологія безпеки

Тема 5. Застосування ризик орієнтованого підходу для побудови імовірнісних структурно-логічних моделей виникнення та розвитку НС.

Система захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру є складовою частиною системи забезпечення національної безпеки і являє собою систему загальнодержавних заходів, які реалізуються центральними і місцевими органами виконавчої влади, органами управління з питань надзвичайних ситуацій та цивільного захисту, підпорядкованими їм силами та засобами, підприємствами, установами, організаціями незалежно від форм власності, добровільними формуваннями, що забезпечують виконання організаційних, інженерно-технічних, протипожежних, санітарно-гігієнічних, протиепідемічних та інших заходів у сфері запобігання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій.

Тема 6. Менеджмент безпеки, правове забезпечення та організаційно-функціональна структура захисту населення та АТО у НС

Як вид управлінської діяльності менеджмент безпеки є складним для реалізації, оскільки пов'язаний із небезпечними видами господарської діяльності та невизначеністю, обумовленою ймовірнісним характером ініціюючих подій та здійснюється у двох основних формах: безпосередній і опосередкованій. Безпосереднє управління – це функціонально забезпечена діяльність суб'єкта управління на правовій або делегованій основі. Головною його ознакою є право на прийняття і реалізацію управлінського рішення.

Тема 7. Управління силами та засобами ОГ під час НС.

Порядок надання населенню інформації про наявність загрози або виникнення НС, правил поведінки та способів дій в цих умовах. Сутність і особливості оперативного управління за умов виникнення НС. Міські, заміські, запасні та пересувні пункти управління в НС. Спеціально уповноважений керівник та штаб з ліквідації НС. Сили і засоби постійної готовності.

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма					Заочна форма						
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
л		п	лаб	ін д	с.р.	л		п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Принципи забезпечення життєдіяльності												
Тема 1. Категорійно-понятійний апарат з безпеки життєдіяльності, таксономія небезпек. Ризик як кількісна оцінка небезпек	14	3	3			8	17					17
Тема 2. Природні загрози та характер їхніх проявів і дії на людей, тварин, рослин, об'єкти економіки	16	4	4			8	17,5	0,5				17
Тема 3. Техногенні небезпеки та їхні наслідки	16	4	4			8	17,5	0,5				17
Тема 4. Соціально-політичні небезпеки, їхні види та характеристики.	16	4	4			8	17					17
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль II Організаційно-функціональна структура та методологія безпеки												

Тема 5. Застосування ризик орієнтованого підходу для побудови імовірнісних структурно-логічних моделей виникнення та розвитку НС	19	5	5			9	17,5	0,5				17
Тема 6. Менеджмент безпеки, правове забезпечення та організаційно-функціональна структура захисту населення та АТО у НС	20	5	5			10	17,5	0,5				17
Тема 7. Управління силами та засобами ОГ під час НС	19	5	5			9	16					16
Усього годин	120	30	30			60	120	2				118

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Не передбачено робочим навчальним планом	

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Практична робота 1. Ризик як кількісна оцінка небезпек. Статистична оцінка небезпечних і шкідливих чинників для життя людини	3
2	Практична робота 2. Природні небезпеки, правила поведінки під час природних небезпек. Визначення рівня метеочутливості людини	3
3	Практична робота 3. Біологічні небезпеки. Інфекційні захворювання. Правила поведінки населення під час карантину та інших ізоляційно-обмежувальних заходів.	3
4	Практична робота 4. Визначення основних психофізіологічних властивостей людини та їх вплив на безпеку	3
5	Практична робота 5. Аналіз небезпеки під час роботи із хімічними та вибухопожежонебезпечними речовинами	3
6	Практична робота 6. Техногенні небезпеки та їхні наслідки для здоров'я людини	3
7	Практична робота 7. Правила поведінки у надзвичайних ситуаціях різного походження	3
8	Практична робота 8. Безпека праці у лабораторіях	3
9	Практична робота 9. Практичне застосування законодавства у сфері безпеки життєдіяльності та охорони праці	3
10	Практична робота 10. Перша домедична допомога постраждалим від надзвичайних ситуацій	3
	Всього	30

6. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Не передбачено робочим навчальним планом	

7. Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	2	3
1	Ідентифікація природних небезпек, що притаманні для України.	4
2	Біобезпека, управління біологічними ризиками. Біотериторизм.	4
3	Хімічні речовини, що забруднюють ґрунти, міграція речовин до рослинної продукції.	4
4	Звернення до психолога, причини звернення	3
5	Надзвичайні ситуації, види надзвичайних ситуацій, що можуть відбутися з людиною у різних видах життєдіяльності	4
6	Визначення небезпеки та правил використання хімічних речовин	4
7	Особливості заходів, що проводяться з метою запобігання виникненню надзвичайним ситуаціям у житлових та нежитлових приміщеннях	4
8	Менеджмент безпеки життєдіяльності	3
Всього		30

Теми рефератів

1. Ідентифікація та оцінювання рівня небезпеки за допомогою імовірнісних структурно-логічних моделей, застосованих у відповідній галузі господарювання.
2. Регіональний комплекс природних загроз.
3. Методи виявлення їхніх вражаючих факторів, номенклатура та одиниці виміру.
4. Отруйні речовини: характеристика та вплив на організм людини.
5. Безпека населення в мирний час: небезпечні ситуації.
6. Небезпеки техногенного характеру.
7. Основні екологічні проблеми людства та їх вплив на життєдіяльність людини.
8. Захист від зброї масового ураження: підготовки населення.
9. Основні нормативні документи з безпеки життєдіяльності в Україні
10. Основи пожежної безпеки
11. Основні джерела та чинники небезпеки.
12. Адаптація людини до умов навколишнього середовища та їх роль у процесах життєдіяльності.
13. Психологічне і фізіологічне збереження здоров'я.
14. Роль харчування людини у збереженні здоров'я
15. Комбіновані та соціально-політичні небезпеки в Україні
16. Вплив воєнних дій на сільськогосподарські землі та використання засобів захисту рослин

8. Зразки контрольних питань, комплектів тестів для визначення рівня засвоєння знань студентами

1. Ідентифікація та оцінювання рівня небезпеки за допомогою імовірнісних структурно-логічних моделей, застосованих у відповідній галузі господарювання.
2. Регіональний комплекс природних загроз.
3. Методи виявлення їхніх вражаючих факторів, номенклатура та одиниці виміру.
4. Отруйні речовини: характеристика та вплив на організм людини.
5. Безпека населення в мирний час: небезпечні ситуації.
6. Небезпеки техногенного характеру.
7. Основні екологічні проблеми людства та їх вплив на життєдіяльність людини.
8. Захист від зброї масового ураження: підготовки населення.
9. Основні нормативні документи з безпеки життєдіяльності в Україні
10. Основи пожежної безпеки
11. Основні джерела та чинники небезпеки.
12. Адаптація людини до умов навколишнього середовища та їх роль у процесах життєдіяльності.
13. Психологічне і фізіологічне збереження здоров'я.
14. Роль харчування людини у збереженні здоров'я
15. Комбіновані та соціально-політичні небезпеки в Україні
16. Вплив воєнних дій на сільськогосподарські землі та використання засобів захисту рослин

Зразки тестів для визначення рівня засвоєння знань студентами

Питання 1. Організм, як відкрита біологічна саморегулююча система має такі рівні організації
1. генетично-молекулярний, клітинний, органний, організменний
2. молекулярний, надмолекулярний, клітинний, органний, організменний
3. генетичний, молекулярний, органний, організменний
Питання 2. Які із метеопатичних реакцій за ступенем прояву відносяться до середньовиражених?
1. погане самопочуття та поганий настрій
2. болі в м'язах та суглобах, а також підвищення температури
3 гіпертонічні кризи, приступи стенокардії та астмоїдний стан
Питання 3. Темперамент – це
1. індивідуальна особливість психіки людини, в основі якої лежить відповідний тип нервової системи та виявляється у силі, швидкості, напруженості й урівноваженості перебігу психічних процесів індивіда.
2. сукупність найбільш стійких психічних рис особистості людини, які виявляються в її вчинках та діях та дають можливість деякою мірою передбачити поведінку людини в різних життєвих ситуаціях.
3. психічні особливості людини, які відповідають за тип та напрямок її діяльності, які визначають її вчинки, дії та поведінку особистості.
Питання 4. Розставте ризики за припустимістю та прийнятністю у відповідності до їх визначень:

1. Знехтувальний	А. максимальний ризик, який не повинен перевищуватись, незважаючи на очікуваний результат.
2. Прийнятний	В. характеризується виключно високим рівнем, який у переважній більшості випадків призводить до негативних наслідків.
3. Гранично – допустимий	С. має настільки малий рівень, що він перебуває в межах допустимих відхилень природного рівня.
4. Надмірний	Д. суспільство його допускає враховуючи техніко-економічні і соціальні можливості на даному етапі свого розвитку.

Питання 5. Небезпека – це

1. умовна гіпотетична можливість здійснення ситуації, яка може спричинити шкоду людині або іншому аспекту її життя та діяльності.
2. створення ситуації, яка спричинити шкоду людині або іншому аспекту її життя та діяльності.
3. умова чи ситуація, яка існує в навколишньому середовищі і здатна спричинити шкоду людині, природному середовищу чи матеріальним цінностям.

Питання 6. Токсичність – це

1. здатність речовин та їх сполук викликати отруєння певних органів та систем організму людини і тварин.
2. властивість хімічних речовин викликати різноманітні хвороби та порушення в організмі людини
3. властивість деяких хімічних елементів, сполук та біогенних речовин згубно впливати на живі організми й здоров'я людей.

Питання 7. До мутагенних хімічних речовин відносяться:

1. важкі метали, нітрити
2. свинець, радіоактивні речовини.
3. хлоровані вуглеводні, альдегіди, феноли

Питання 8. Як лазерне випромінювання впливає на організм людини?

1. запаморочення, прискорене дихання, втрата свідомості, порушення координації рухів, менінгіт, енцефаліт
2. зміни центральної нервової системи, серцево-судинної системи, збільшення фізичної втоми
3. дерматити, екзему, утворення ракових пухлин, головний біль, підвищення температури тіла, нервові збудження.

Питання 9. Обмін речовин в організмі людини складається із двох процесів:

1. асиміляції, дисиміляції
2. анаболізму і гіперболізму
- 3 катаболізму і дисиміляції

Питання 10. Під вражаючими факторами розуміють такі чинники життєвого середовища, які за певних умов завдають шкоди як людям, так і системам життєзабезпечення людей, призводять до матеріальних збитків.

1. Так
2. Ні

9. Методи навчання

1. Методи основі джерел інформації – наочні (метод ілюстрації, показу моделей та спостереження), практичні (лабораторні, практичні та науково-дослідні роботи)
2. За ступенем активізації творчої активності – ігри, метод круглого столу та «лабіринту дій».
3. За рівнем самостійно-пізнавальної діяльності – проблемно-інформаційні, проблемно-пошукові та дослідницькі методи.
4. Інтерактивні методи – метод сценаріїв, робота в малих групах. Технології кооперативного навчання (“робота в парах”, “ротатійні (змінювані) трійки”, “два – чотири – всі разом”, “карусель”, “робота в малих групах”, “акваріум”);
5. Інтерактивні технології колективно-групового навчання (“обговорення проблеми в загальному колі”, “мікрофон”, “незакінчені речення”, “мозковий штурм”, “навчаючи – учусь”, “ажурна пилка”, “аналіз ситуації” (case-метод), “вирішення проблем”, “дерево рішень”);
6. Інтерактивні технології ситуативного моделювання (імітаційні ігри, “спрощене судове слухання” (суд prose), “громадські слухання”, розігрування ситуації за ролями);
7. Інтерактивні технології опрацювання дискусійних питань (“метод ПРЕС”, “займи позицію”, “зміни позицію”, “неперервна шкала думок” (“нескінченний ланцюжок”), дискусія, дискусія в стилі телевізійного ток-шоу, оцінювальна дискусія, дебати).

10. Форми контролю

Відповідно до «Положення про екзамен та заліки у Національному університеті біоресурсів і природокористування України», затвердженого вченою радою НУБіП України 26 квітня 2023 року, протокол № 10, видами контролю знань здобувачів вищої освіти є поточний контроль, проміжна та підсумкова атестації.

Поточний контроль знань студентів проводиться під час проведення практичних або лабораторних чи семінарських занять з метою визначення знань про практичне застосування отриманих теоретичних знань студентів.

Проміжна атестація відбувається після вивчення студентами запланованої частини програми дисципліни та перевірка знань студентів отриманих під час навчання аудиторного і самостійного.

Форма проведення проміжної атестації – тестування.

Успішне засвоєння студентами програмного матеріалу є успішним, якщо рейтингова оцінка здобувача становить не менше 60 балів за 100-бальною шкалою.

Підсумкова оцінка складається із підсумків проміжної атестації та семетрової атестації, яка відбувається у формі семестрового заліку або екзамену.

Таблиця 1. Співвідношення між національними оцінками і рейтингом здобувача вищої освіти

Оцінка національна	Рейтинг здобувача вищої освіти, бали
Відмінно	90-100
Добре	74-89
Задовільно	60-73
Незадовільно	0-59

11. Методичне забезпечення

- 1 Електронний курс з дисципліни: Безпека праці і життєдіяльності «Безпека життєїяльності». URL: <https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=1415>
- 2 Піскунова Л.Е. Бондарь В.І., Зубок Т.О. Безпека праці та життєдіяльності: Підручник. Київ, 2022. 396с.
- 3 Піскунова Л.Е. Робочий зошит для практичного вивчення дисципліни Безпека праці та життєдіяльності студентами денної та заочної форми навчання. Київ, 2023. 110 с.

- 4 Піскунова Л.Е. Методичні рекомендації для вивчення та проведення практичних робіт з дисципліни Безпека праці та життєдіяльності студентами денної та заочної форми навчання. Київ, 2023. 101с.
- 5 Piskunova L., Bondar V. Labor safety and vital activity for students of English groups: Workbook of course. Kyiv. 2019, 202 p.
- 6 Piskunova L. Bondar V. Labor safety and life protection: Study guide. Kyiv. 2020, 306 c.

12. Рекомендована література

Основна

1. Безпека життєдіяльності, основи охорони праці: навч. посіб. / за заг. ред О.П. Яворовського. К.: ВСВ "Медицина", 2015. 288 с
2. Запорожець О.Г., Халмурадов Б.Д., Применко В.І. Безпека життєдіяльності: підручник. К.: "Центр учбової літератури", 2013. 448 с.
3. Гороховський Є.Ю. Безпека життєдіяльності: конспект лекцій для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра всіх напрямів підготовки. Запоріжжя: ЗНУ, 2020. 105 с.
4. Піскунова Л.Е., Прилипко В.А., Зубок Т.О. Безпека життєдіяльності : підруч. для студ. вищ. закл. освіти України I - IV рівнів акредитації з галузі знань "Природничі науки". Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2013. 455 с.
5. Гороховський Є.Ю., Литвиненко Р.О. Безпека життєдіяльності : методичні вказівки до практичних занять для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра всіх напрямів підготовки. Запоріжжя : ЗНУ, 2018. 74с.
6. Піскунова Л.Е., Прилипко В.А., Зубок Т.О. Безпека життєдіяльності: підручник. Київ, 2017. 456 с.
7. Желібо Є.П. Безпека життєдіяльності. Навчальний посібник. / за ред. Є.П. Желібо. – Ірпінь : Ун-т державної фіскальної служби України. 2020. 256 с.
8. Запорожець О.І. Михайлюк В.О., Халмурадов Б.Д. Цивільний захист: підручник. К. : «Центр учбової літератури». 2016. 264 с.
9. Петрук М.П. Безпека життєдіяльності / М.П. Петрук, Х.Я. Гіщак, Н.М. Карп'як та ін. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2011. 224 с.

Допоміжна

1. Кудрявицька А.М. Білько Т.О. Основи охорони праці: навч. посіб. Київ: НУБіП України, 2017. 232 с.
2. Безпека життєдіяльності. Основи охорони праці: навч. посіб./ Яворовський, О.П. та ін. Київ: «МЕДИЦИНА», 2015. 232 с.
3. Безпека життєдіяльності: Журнали за 2017-2021 роки.

13. Інформаційні ресурси

1. Сайт Верховної Ради України URL: <http://www.rada.gov.ua>. (дата звернення: 10.06.2023).
2. Сайт Кабінету Міністрів України URL: <http://www.kmu.gov.ua>. (дата звернення: 10.06.2023).
- 3.
4. Сайт Ради національної безпеки і оборони України URL: <https://www.rnbo.gov.ua/>. (дата звернення: 10.06.2023).
5. Сайт Міністерства охорони здоров'я України URL: <http://www.moz.gov.ua>. (дата звернення: 10.06.2023).
6. Сайт Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України URL: <http://www.menr.gov.ua>. (дата звернення: 10.06.2023).
7. Сайт Всесвітньої організації охорони здоров'я URL: <https://www.who.int>. (дата звернення: 10.06.2023).